

Kaupunki, tutkimus ja politiikka

TUUKKA TAMMI

Käsissäsi on YP:n kaikkien aikojen ensimmäinen teemanumero: tämä *kaupunki-tutkimuksen* erikoisnumero on tehty yhteistyössä Helsingin yliopiston, Helsingin kaupungin tietokeskuksen ja Kaupunkiakatemia-verkoston kanssa.

Teemanumero lähti liikkeelle kahden nuoren tutkijan aktiivisuudesta: tammi-kuussa 2015 Mika Hyötyläinen ja Linda Haapajarvi lähestyivät minua kirjeellä, jossa he kirjoittivat muun muassa näin: ”Keskustelu suomalaiskaupunkien kehityksestä ja tulevaisuudesta viestimissä on vilkasta ja mielenkiintoisia tutkimuksia on julkaistu jonkin verran, tosin toisistaan irrallisilla tahoilla ja usein synnyttämättä tuloksiin nojaavaa, kriittistä keskustelua. Mielestämme keskustelusta on kuitenkin puuttunut yhteiskunta- ja sosiaalipoliittinen, syväluotaava näkökulma, joka ottaa huomioon sekä kaupunkiympäristön muodostumiseen vaikuttavat rakenteelliset ja kulttuuriset tekijät että paikkasidonnaiset kokemukset arjesta eriarvoistuvassa kaupungissa. (...) [K]eskeisten yhteiskunnallisten instituutioiden, kuten koulun, paikkaperusteinen eriarvoistuminen puhuttaa. Asuinpaikkaperusteisen eriarvoisuuden mekanismit ovat kuitenkin huonosti tunnettuja oli sitten kyse kunnallispoliittisen päätöksenteon tai arkisen kanssakäymisen tasoista.”

Ajatus kaupunkitutkimuksen teemanumerosta tuntui heti luontevalta, sillä vaikka yleisesti alueellista eriarvoistumista koskeva analyysi on Suomessa vielä vähäistä, niin YP:ssä tätä aihetta on käsitelty ”aina”. Vuosien varrella kirjoittajina ovat kunnostautuneet erityisesti Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden ja maantieteen laitosten sekä Helsingin kaupungin tietokeskuksen (Tieke) tutkijat yhdessä ja erikseen. Tätä taustaa vasten teemanumeron kehittäjä jatkettiin juuri näiden tutkimuslaitoksen tutkijoiden kanssa: Tieken tutkimuspäällikkö Katja Vilkkama sekä yliopistoprofessorit Matti Kortteinen ja Mari Vaattovaara pitivät teemanumeroajatusta heti hyvänä ja arvelivat, että käsikirjoituksia olisi varmasti luvassa riittävä määrä.

Teemanumeron kirjoittajakutsussa haettiin tutkijoita ja muita asiantuntijoita kirjoittamaan kaupunkitutkimuksesta luovasti ja laajasti: ei pelkästään eriytymiskysymykseen rajautuen. Kutsussa kuitenkin mainittiin, että ”etusija annetaan sellaisille uusille empiirisille tutkimuksille, jotka keskittyvät suomalaisen kaupunkikehityksen suuntaan, sisältöön ja hallintaan”.

Määräaikaan mennessä elokuun lopussa toimitukseen saapui kaikkiaan 14 käsikirjoitusta. YP:n tavanomaisen arviointikäytännön jälkeen näistä noin puolet päätyi käsillä olevaan lehteen. Iso osa niistä käsittelee pääkaupunkiseutua ja alueiden sosiaalista ja taloudellista eriytymistä.

Seuraavassa muutama poiminta lehdestä.

Lehden ensimmäinen artikkeli, Mats Stjernbergin ”Suomalaisten 1960- ja 1970-lukujen lähiöiden sosioekonominen kehitys ja alueellinen eriytyminen” tarjoaa hyvän pohjan myös seuraavien artikkeleiden lukemiselle. Stjernberg kuvaa suomalaisten lähiöiden sosioekonomista kehitystä 1990-luvun laman jälkeen, ja

sitä, millaisia seutujen välisiä eroja kehityksessä on havaittavissa. Tutkimus on kattavuudeltaan pioneerityö, sillä aiemmin vastaavaa tutkimusta on tehty lähinnä Helsingin ja Turun seuduilta.

Sosiaalitieteellisen kaupunkitutkimuksen pitkämatkalaiset Matti Kortteinen ja Mari Vaatovaara jatkavat analyysiaan pääkaupunkiseudun alueellisesta eriytymiskehityksestä. Artikkelissa ”Segregaation aika” he kysyvät, onko pääkaupunkiseudun sisäinen alueellinen eriytyminen jatkunut 1990-luvun suuren laman ja sitä seuranneen nousukauden jälkeen – ja vastaavat, että kyllä on. Erot kasvavat selvästi voimakkaammin kuin erot seudun väestön sisällä keskimäärin. Ja sama kehitys on jatkunut yhtäjaksoisesti koko tarkastelujakson ajan. Miksi eriytymistä ehkäisevä politiikka on epäonnistunut?

Venla Berneliuksen analyysi ”Pääkaupunkiseudun koulujen naapurustot – missä erot kasvavat” syventää kuvaa pääkaupunkiseudun eriytymisestä. Sen mukaan alueen koulujen oppimistulosten väliset erot ovat kasvaneet erityisesti Helsingissä, jossa myös eriytyminen on selvästi voimakkainta.

Synkentyvän kuvan äärellä on kuitenkin on hyvä muistaa, että asuinalueiden eriytyminen ei ole Suomessa eikä muissa Pohjoismaissa kuitenkaan vielä niin voimakasta kuin monessa muussa maassa. Tämä ero näkyy Reino Sirénin artikkelissa ”Joutuvatko huono-osaisilla alueilla asuvat muita useammin uhkailun ja väkivallan kohteeksi?”, jonka mukaan Suomessa asuinympäristöllä ei näytä olevan niin suurta merkitystä rikoksen uhriksi joutumisessa kuin on havaittu esimerkiksi yhdysvaltalais tutkimuksissa. Sirénin tulokset ovat samansuuntaisia kuin Ruotsissa saadut.

Nopeasti kasvava pääkaupunkiseutu – Suomen ainoa ”suurkaupunki” – on kiivaan kaupunkisuunnittelun ja aluepolitiikoinnin kohde. Yksi jatkuva vaade koskee nykyistä nopeampaa asuntorakentamista ja sen osana vuokra-asumisen suosimista. Julkisessa keskustelussa on kuitenkin väitetty vuokra-asuntojen laskevan lähialueen asuntojen hintoja. Empiiristä näyttöä väitteiden tueksi on ollut saatavilla niukalti. Antti Kurvisen ja kumppaneiden artikkelissa ”Alentaako vuokra-asuntojen yleisyys omistusasuntojen hintoja?” analysoidaan vuokra-asuntojen suhteellisen osuuden vaikutusta kerrostaloasuntojen hintoihin pääkaupunkiseudulla.

Tulevaisuuden kaupunki peräänkuuluttaa elinvoimaisuutta ja kestävyyttä. Eija Hasun ja Jukka Hirvosen artikkelissa arvioidaan asukaskyselyaineiston pohjalta kohtaavatko kaupunkisuunnittelun kestävyys tavoitteet ja asukkaiden asenteet toisensa. Paula Saikkosen avauksessa tarkastellaan paikallisen ympäristöongelman, saastuneen maan, ratkaisuyrityksissä hyödynnetyn tiedon roolia kunnallisessa päätöksenteossa. Mika Hyötyläisen analyysissä puolestaan selvitetään, miten 2000-luvun alussa voimaan tullut uusi maankäyttö- ja rakennuslaki sekä julkisen omaisuuden yhtiöittäminen ovat vaikuttaneet kaupunkien maapolitiikkaan ja maankäyttöön Helsingissä, Tampereella ja Turussa.

Kulttuurimaantieteen professori Pauliina Raento esittää loppupuolen avauksessaan teesin, joka voi tuntua ensialkuun yllättävältä ja kevyeltä, mutta Raennon esittämien faktojen valossa lopulta todelta ja varteenotettavalta: *eläimet* ovat niin monella ulottuvuudella (hyöty, haitta, talous, liikenne, palvelut, kaavoitus ja niin edelleen) merkittävä toimija myös kaupunkiympäristössä, että kaupunkitutkijoiden ja -suunnittelijoiden olisi syytä ottaa ne nykyistä paremmin huomioon.

*

Tätä kaupunkitutkimuksen teemanumeroa valmisteltaessa kävi ilmi, että yksi Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen uusista tutkimusohjelmista on nimeltään Kaupungistuva yhteiskunta. Monet tutkimusohjelman painopisteistä ovat kuin suoraan tämän YP:n artikkeleista: siksi erityisesti hakuun valmistautuvien tutkimusryhmien kannattaa ottaa käsillä oleva lehti lähiluentaan!